

andre Henseender, men som Politiker og altsaa specielt som Kirkepolitiker, betød han ikke meget; thi paa den grundlovgivende Rigsforsamling havde hans Forslag kun faaet nogle faa Stemmer for sig.

Men den højtærede Minister glemmer, at der er gaaet et halvt hundrede Aar siden den grundlovgivende Rigsforsamling, og i disse 50 Aar er der ingen Mand i Danmark, der har haft mere Betydning for den kirkelige Udvikling ad Lovgivningens Vej, end Grundtvig. Sognebaandslovsloven, Valgmenighedsloven og de forskellige kirkelige Frihedslove, som han var Hovedtalsmand for, ere de eneste Love, der ere blevne gennemførte. Det vilde være en Lykke for den højtærede Minister, om han kunde faa gennemført en lille bitte bitte Smule af det, som Grundtvig har faaet gennemført i kirkepolitisk Henseende her i Danmark. Der er ikke en eneste Mand, der kan stilles ved Siden af ham i Retning af gennemført Arbejde i kirkepolitisk Henseende. Det er jo en Kendsgerning, saa det er højst mærkværdigt, naar den højtærede Minister slaar sig til Taals med, at han paa den grundlovgivende Rigsforsamling kun fik faa Stemmer. Siden har han faaet saa mange Stemmer med sig, at han har kunnet faa gennemført disse meget store og gennemgribende, fra Begyndelsen saa lidet forstaaede Forslag. Det, jeg fører Ordet for, er ikke noget som helst andet end at fortsætte den Praksis, som vi have fulgt i de sidste halvhundrede Aar, den Praksis, som gaar ud paa at omdanne Folkekirken fra et Samfund bygget paa Sogne, til et Samfund bygget paa frivillige Menigheds-kredse. Og i den Henseende glædede det mig at høre, hvad den ærede Forslagsstiller udtalte før om hans Villighed til at arbejde for en Lov om en udvidet Brug af Kirkerne. Jeg vilde ønske, at den ærede Forslagsstiller allerede i denne Samling kunde være med til at indbringe et Forslag i den Henseende, og at vi mulig kunde se at faa det gennemført. Det vilde være ganske i Stil med hele den Udvikling, der hidtil er foregaaet. Den højtærede Minister sagde, at det var ikke rigtigt, hvad jeg i Gaar havde sagt om Gejstligheden og Koncilier. Men det var ikke om Gejstligheden og Koncilierne jeg talte. Jeg anførte blot Grundtvigs Ord over for *Regeringerne*, at de nok talte om en Kirkeforfatning, men at de ikke gjorde Alvor af at sammenkalde en eller foreslaa en, ligesom Paverne vel talte om Konciliernes Fortræffelighed og Nødvendighed,

men dog var bange for at sammenkalde dem. Nu udtalte den højtærede Minister, at Regeringerne ikke havde ladet Sagen ligge, at de tit havde tænkt paa den, forhandlet om den i Ministeriet og med Kommissioner o. s. v. Det er rigtigt, men Hovedsagen er, at de aldrig have foreslaaet det i Rigsdagen, fordi de endnu aldrig nogen Sinde have kunnet finde et Forslag, som de selv vare tilfredse med, og som der var noget som helst Haab om, at man kunde samle Stemmerne om. Det er blot det Faktum, jeg har villet slaa fast. Det har man ikke kunnet, og derfor har man forlængst forladt den Vej. Ikke blot Ørsted, men ogsaa Hall har forladt den i Praksis. I Kommissionerne talte Hall baade den Gang og senere for Kirkeforfatning, men naar det skulde til Rigsdagen, lod han være at forelægge Forslag derom. Ja, i 1866 udtalte han sig endogsaa bestemt imod at stille det op paa den Maade, som den nuværende Minister gør, at man først maa have en Kirkeforfatning, inden man gaar til kirkelige Love. Netop med Hensyn til Valgmenighedsloven hævdede han, at den maatte kunne gennemføres af Lovgivningsmagten uden forudgaaende Forhandling med de kirkelige Myndigheder. Den højtærede Minister mente, at det vilde jo ikke blive noget Indgreb i Rigsdagens Indflydelse, naar man fik et saadant Kirkeraad og kun gjorde det raadgivende, det vilde snarere blive et Indgreb i Ministerens Myndighed. Ja, det kende vi nok! Naar der ved Lov slaas fast, at en Sag skal først til en anden Forsamling, og dennes Raad skal indhentes, vil Regeringerne jo næsten i alle Tilfælde sige, at hvis Raadet fraaader den, kan Sagen ikke gennemføres. Det vil jo blive et saa stærkt Indgreb i Rigsdagens Myndighed, som man vel overhovedet kan tænke sig. Ingen tror dog vel, at Rigsdagen nogen Sinde skulde gaa med til at lade et Kirkeraad afgøre de Spørgsmaal, der staa paa Grænsen af det kirkelige og det borgerlige, lade det afgøre dem som en selvstændig lovgivende Forsamling! Det tror dog hverken den højtærede Minister eller nogen anden. Men allerede det, at Kirkeraadet fraaader Forandring paa disse Omraader, vilde være en stor Hindring for Fremskridt. Den højtærede Minister vilde trøste mig med, at der ingen Fare var for Kirkeraadet for Øjeblikket, for der vilde den Grundtvigske Retning ganske sikkert faa Ledelsen saaledes som den altid, naar der har været Forhandling om sligt, var den, der var den livligste, og var den, der fik Indflydel-